

Dr hab. Urszula Terentowicz-Fotyga, prof. UMCS

Media społecznościowe we współczesnych dystopiach literackich

W ostatnich dwóch dekadach media społecznościowe znalazły się w epicentrum życia społecznego, wywołując burzliwą dyskusję o ich roli, funkcji oraz wpływie na różne sfery życia. Jednym z najbardziej fascynujących aspektów tej dyskusji jest to, w jak krótkim czasie pozytywne perspektywy ustąpiły miejsca optyce krytycznej; utopijny optymizm został zastąpiony przez dystopijny katastrofizm. W 2011, na fali Arabskiej Wiosny, obwieszczono je technologią wolności, zaledwie sześć lat później, po skandalu Cambridge Analytica, uznano za głównego winowajcę upadku demokracji i zagrożenia autorytaryzmem. Jednocześnie, skala cyfrowej inwigilacji postawiła kluczowe pytania o możliwość obrony jednostki przed korporacyjnym Wielkim Bratem, a zatrważające dane o lawinowo rosnących uzależnieniach, depresji i samobójstwach wzbudziły uzasadnione obawy o zagrożenia dla kolejnych pokoleń.

Gwałtowne przejście od utopijnej do dystopijnej wizji mediów społecznościowych leży u podstawy niniejszego projektu badawczego. Dyskusja o roli i przyszłości platform internetowych jest jedną z kluczowych dla przyszłości i kształtu współczesnego świata, a analiza literackich obrazów tej przyszłości może wnieść istotny do niej wkład. Planowany projekt stawia sobie za cel przeanalizowanie najnowszych, a więc powstałych w ostatnich piętnastu latach, literackich dystopii opartych na mediach społecznościowych, celem identyfikacji zarówno konkretnych zagrożeń, jak również potencjalnych rozwiązań w nich obrazowanych oraz osadzenie tych literackich projekcji przyszłości w interdyscyplinarnej debacie o ewolucji, roli i wpływie mediów społecznościowych. Interesować nas będzie to, jakie aspekty mediów społecznościowych są według ich autorów najbardziej niebezpieczne oraz czy charakterystyczny dla dystopii schemat narracyjny, oparty na jednostkowej niezgodzie na zastaną rzeczywistość, oferuje ścieżki uniknięcia dystopijnej przyszłości. Zapytamy też czy w dystopijnych obrazach przyszłości zachowały się ślady utopijnej wizji, jaka towarzyszyła początkom platform internetowych.

Projekt badawczy ma na celu zidentyfikowanie i zdefiniowanie „dystopii mediów społecznościowych” jako nowego podgatunku tematycznego dystopii technologicznej, a następnie omówienie trzech głównych obszarów tematycznych w kluczowych dla tej konwencji powieściach. Po pierwsze, zbadamy literackie wizje ewolucji mediów społecznościowych w kontekście ich rzeczywistego rozwoju. Po drugie, przyjrzymy się temu jak portretowany jest wpływ mediów społecznościowych na konstrukcję tożsamości - jaka jest relacja między ja realnym i cyfrowym; w jaki sposób impresyjny, publiczny, często ludyczny i performatywny charakter mediów społecznościowych wpływa na proces budowania jednostki i wspólnoty. Trzeci aspekt dotyczy relacji między jednostką a władzą. Projekt proponuje przyrzeć się temu jaki typ władzy dominuje w analizowanych dystopiach; jaka jest relacja między systemami rządowymi a korporacjami i czy różni się od tych portretowanych we wcześniejszych dystopiach, wreszcie, co mówi o naszej najbliższej przyszłości w kontekście systemów politycznych. Ważnym pytaniem tej części badań jest to o przyszłość demokracji. Skoro u podstawy mediów społecznościowych jest dobrowolna, indywidualna, publiczna partycypacja, to jaka ścieżka prowadzi do zniewolenia i upadku systemu demokratycznego? Problematyka ta zostanie omówiona zarówno w odniesieniu do XX wiecznej tradycji dystopijnej, jak i w kontekście toczącej się obecnie interdyscyplinarnej debaty poświęconej tym problemom.

Wymiernym efektem projektu badawczego będą trzy publikacje w formie artykułów lub rozdziałów książkowych oraz propozycja publikacji książkowej, która złożona zostanie w jednym z wiodących wydawnictw z II poziomu listy ministerialnej.